

Universitat
de les Illes Balears

QUADERNS DE
DIDÀCTICA
PLÀSTICA

3

I Jornades Educació Artística
Carrau Blau 1980 -2015

Col·laboradors:

Juny 2015

ISSN: 2386-2602

<http://dpde.uib.es/materials/>

I Jornades d'Educació Artística - Carrau Blau

Celebrades el 15 i 16 de maig, a l'edifici de Sa Riera i a la Fundació Pilar i Joan Miró de Palma. Comitè organitzador: Magdalena Jaume i Noemy Berbel

Presentació i els textos explicatius dels Tallers: Soledat Sans i Laia Amargós.

Reflexions sobre les Jornades i *Comentari Final*: Marta Balada.

Cites, extretes dels textos: *Projecte Educatiu Carrau Blau*. *Dimensió didàctica de les arts plàstiques* i *Crear*, Soledat Sans. *Carrau Blau, Taller municipal de plàstica*: Magdalena Jaume i Noemy Berbel.

S'autoritza la reproducció total o parcial dels textos, si se'n dona la font i l'autoria.

Edició de la col·lecció *Materials*: Àrea de Didàctica de l'Expressió Plàstica i Grup de Recerca en Art i Educació, GRAiE. Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques. Facultat d'Educació, UIB.

Disseny gràfic seguint la línia institucional indicada per la Direcció d'Estratègia de Comunicació i Promoció Institucional (DIRCOM) de la UIB. Agraïments a Cristina López-Polín.

Coordinació editorial: Magdalena Jaume i Noemy Berbel

Presentació

Aquestes Primeres Jornades d'Educació Artística han estat organitzades pel grup GRAiE (Grup de Recerca en Art i Educació) de la UIB, amb col·laboració amb l'IRIE, la llibreria Embat i la Fundació Pilar i Joan Miró de Palma.

Les Jornades se centren a conèixer la pràctica artística del Taller Municipal 'Carrau Blau', referència actual en l'educació artística; i a difondre i debatre els projectes d'investigació del Grup de Recerca en Art i Educació.

La presència de les expertes convidades, **Soledat Sans**, **Laia Amargós** i **Marta Balada** suposa una oportunitat per conèixer les aportacions del Taller 'Carrau Blau' i de la Universitat de Barcelona en l'àmbit artístic i pedagògic, tant en el seu marc teòric, amb el debat i la reflexió, com en el seu marc pràctic, mitjançant la realització dels tallers.

Aquestes Primeres Jornades volen ser l'inici d'una aproximació a mestres, professors i estudiants de les diferents pràctiques artístiques i pedagògiques capdavanteres i de referència.

Taller de Plàstica 'Carrau Blau'

El Taller municipal de Plàstica 'Carrau Blau', de Sant Just Desvern, és un centre d'experimentació de referència obligada en el camp de l'educació artística en infants i adolescents. Els seus taller s'han recollit en la col·lecció *Fragments*, editada per l'Associació de Mestres Rosa Sensat entre 2004 i 2014, que ha suposat un canal de divulgació eficaç de la metodologia i els seus objectius.

De fet, la col·lecció *Fragments* és ja una obra imprescindible en els llistats bibliogràfics de les assignatures d'educació artística de les diferents facultats d'educació, per tal com cada exemplar inclou un apartat de "referents per a la didàctica", adreçat als mestres i als estudiants d'educació.

Treballs dels alumnes del Taller *Antoni Tàpies* de Carrau Blau.

Convidades

Soledad **Sans**

Especialista de plàstica a Educació Infantil i Primària. Formació permanent a mestres. Cofundadora i responsable del Taller Municipal 'Carrau Blau', de Sant Just Desvern. Hi treballa des de 1980 amb infants d'entre 4 i 15 anys. En el taller es desenvolupen activitats artístiques de tota mena –escultura, pintura, collage...– sovint a partir de materials reciclats, de rebuig i d'origen natural.

Marta **Balada**

Llicenciada i doctora en Belles Arts. Cofundadora i professora del Taller Municipal Carrau Blau. Docent a Primària i Secundària. Professora titular i catedràtica de Didàctica de les Arts Plàstiques a la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona. Coautora, amb Soledat Sans, dels 15 quaderns de la col·lecció Fragments (Associació de Mestres Rosa Sensat, 2004-2014).

Laia **Amargós Sans**

Llicenciada en història de l'Art, diplomada en Educació especial. Treballa al Taller Municipal de plàstica Carrau Blau des del 1990. Ha treballat a l'etapa de primària com especialista de plàstica a l'escola Garbí d'Esplugues del Llobregat. Dona classes d'extraescolars de plàstica a diferents escoles municipals del Municipi de Sant Just Desvern. Màster de tallersita a Reggio Emilia el 2006. Guia d'exposicions i la seva pràctica artística per els infants de les escoles Municipals del poble a la casa de cultura Can Ginestar de Sant Just Desvern. Cursos de formació permanent per mestres a Rosa Sensat.

Participants

Noemy **Berbel**

Doctora en Investigació i Innovació Educativa; professora de l'àrea de Didàctica de l'Expressió Musical, Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques. Facultat d'Educació, Universitat de les Illes Balears.

Adolfina **Pérez**

Doctora en Ciències de l'Educació; professora de l'àrea de Didàctica i Organització Escolar, Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació. Facultat d'Educació, Universitat de les Illes Balears.

Antoni **Artigues**

Doctor en Filologia Catalana; professor del Departamento de Filologia Catalana i Lingüística General, Universitat de les Illes Balears.

Magdalena **Jaume**

Doctora en Belles Arts; professora de l'àrea de Didàctica de l'Expressió Plàstica, Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques. Facultat d'Educació, Universitat de les Illes Balears.

Professores de suport en els tallers: **Paula Franco, Ariadna Monjo i Tamara Ribot**

Joana M. **Furió**

Mestre de música al Ceip Marian Aguiló, Palma i professora de l'àrea de Didàctica de l'Expressió Musical, Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques, Facultat d'Educació, Universitat de les Illes Balears.

Antònia **Dolç**

Doctora i professora jubilada de l'àrea de Didàctica de l'Expressió Plàstica, Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques. Facultat d'Educació, Universitat de les Illes Balears.

Pere **Capellà**

Doctor en Història de l'Art i professor de l'àrea de Didàctica de l'Expressió Plàstica, Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques. Facultat d'Educació, Universitat de les Illes Balears.

Mercedes **Laguens**

Professora de l'àrea de Didàctica de l'Expressió Plàstica, Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques. Facultat d'Educació, Universitat de les Illes Balears.

Divendres 15 de maig

Edifici Sa Riera, Palma

SALA D'ACTES

15.45h Benvinguda
Acreditacions i exposició de material pedagògic,
Llibreria Embat.

16.15h Presentació de les Jornades
Josep Lluís Oliver, degà de la Facultat d'Educació
Miquel Oliver, director de l'IRIE

16.30h Projectes en art i educació a la UIB (GRAiE)
Noemy Berbel, **Fina Pérez**, **Antoni Artigues**

17h 'Ombres Sonores', projecte d'innovació (GRAiE)
Noemy Berbel, **Magdalena Jaume**, **Joana M. Furió**

17.30h Els Tallers de l'Àrea d'Expressió Plàstica.
Investigació artística i
estètica (UIB) **Antònia Dolç**, **Pere Capellà**, **Mercedes
Laguens**, **Magdalena Jaume**

18h Pausa. Exposició de material pedagògic

AULA 14

18.30h El Taller de Plàstica 'Carrau Blau'

Soledat Sans i Marta Balada
Conferència sobre la història del Taller Municipal
de Plàstica 'Carrau Blau', de Sant Just Desvern,
Barcelona. Farà esment als 15 MONOGRÀFICS sobre
les experiències del Taller Carrau Blau i didàctica de
l'art, de la col·lecció FRAGMENTS, realitzada entre
2004 i 2015. En són autores Soledat Sans, artista
pintora i pedagoga, i Marta Balada, docent en
formació inicial i permanent de mestres.

La col·lecció Fragments, publicada per l'Associació
Rosa Sensat, ha arribat al volum quinzè, que la
clou. Amb el títol 'Artistes', és un homenatge a
l'empremta que han deixat, en la trajectòria de
Carrau Blau, els artistes que l'han freqüentat: Josef
Albers, Miquel Barceló, Pierre Bonnard, Joan Brossa,
Alexander Calder, Paul Cézanne...

Torn obert i debat al voltant de la formació
artística

Dissabte 16 de maig

Fundació Pilar i Joan Miró, Palma

9h Visita guiada a la Fundació Pilar i Joan Miró

9.30h Taller

**Miquel Barceló. Crònica d'una experiència amb
els infants**

Paral·lelismes d'estímul que han generat recur-
sos plàstics i vivencials, i que han donat sentit a
les formes i valor a la representació.

Soledat Sans i Laia Amargós

11.30h Pausa

12h Taller

Tàpies a l'abast d'infants i joves.

Presentació d'Antoni Tàpies mitjançant tres ca-
racterístiques de la seva obra: Objectes quoti-
dians; Signes propis; Pas del temps. Experieme-
ntació amb materials i la seva aplicació pictòrica.

Soledat Sans i Laia Amargós

14h Distribució dels certificats d'assistència

Moments de les ponències del divendres 15 de maig a l'edifici Sa Riera, Palma.

Carrau Blau

Taller municipal de plàstica

El llibre Diàlegs amb la sorra, que recull l'origen i l'experiència del taller de plàstica Carrau blau, comença amb unes fotografies de 1979, fa quasi quaranta anys.

S'hi veu, enmig del carrer, un grup nombrós de nins i nines que treuen el cap pels forats d'una llarguíssima cinta de plàstic de color blau i verd. Alguns caps es cobreixen amb bosses arrugades en figura de peix, pintades de colors vius.

Però no només hi ha peixos damunt del plàstic.

Surant aquí i allà també s'hi veuen bosses de pa bimbo, llaunes de sardines, pots de tomàtiga, bosses de patates frites, botelles de plàstic, tot de deixalles i fems, com solen arrossegar les aigües d'un riu contaminat.

Els infants feien córrer pels carrers del seu poble el llarg plàstic blau i verd que representava el seu riu, i treien el cap com els peixos quan surten per cercar oxigen.

El peu de foto diu: "El riu Llobregat - Festa ecologista a Sant Just Desvern 1979" .

Marta Balada conta que va ser en aquella manifestació que va conèixer na Soledat Sans. Fa 36 anys. Eren les Festes de Tardor, tot just inaugurades i que encara avui se celebren.

Aquell any, el poble, amb el seu primer ajuntament democràtic, de majoria comunista, socialista i republicana, va mostrar la consciència i l'oposició a la contaminació del riu, contra la massificació urbanística,

pel dret de tothom a l'habitabilitat. La seva va ser una de les primeres iniciatives populars a favor de la sostenibilitat i l'ecologia.

A l'endemà mateix na Marta Balada i na Soledat Sans ja parlaven de muntar alguna cosa.

L'Ajuntament democràtic va cedir-los l'espai de les golfes a un edifici acabat de comprar per fer-ne la casa de cultura del poble.

Així, en els orígens de Carrau Blau hi són l'acció reivindicativa, l'autogestió, i una institució al servei de la gent.

Però també eren aquests mateixos principis a l'origen de l'art modern: el posar-se dempeus contra la norma, el fer les coses per un mateix, el no actuar per l'aplaudiment, sinó per viure a un món millor.

¿I no són també aquests els principis del nostre ofici, tendents a fer créixer en els infants les seves capacitats contra l'automatisme, contra el servilisme, el rebuig de la repetició, perquè cadascú arribi a ser tot allò únic que té dret a ser?

Aquell rierol que l'any 79 començava a córrer pels carrers de Sant Just Desvern ha anat seguint el seu curs tot aquest temps. Avui és un riu ample i fèrtil, que nodreix infants, mestres i escoles de tot el país.

Marta, Soledat: gràcies!

Magdalena Jaume, Noemy Berbel

Reflexions

sobre les Jornades

1a

En l'exercici de la docència de l'art, un dels aspectes que considero més lloable i més difícil és formar el criteri estètic. Entre altres coses, perquè és una conseqüència de la correcta formació artística.

La contundència en el discurs i la solidesa del contingut explicats respecte a aquest tema em va interessar molt. Tot era un mateix bloc: l'actitud, el què s'explicava, com s'explicava i els resultats obtinguts.

Sense criteri estètic, el mestre no pot introduir els infants en el món de l'art. I cal una formació, són necessaris uns processos en els quals es combini teoria i praxi; conceptes i experiències d'elaboració plàstica i que estiguin estretament relacionats per assolir la comprensió dels primers. I crec que sense l'existència d'aquest vincle, és molt difícil que el futur educador, tingui les idees clares per formar els seus alumnes quan arribi el moment.

Per això ha estat tan gratificant copsar que en la pràctica que es proposa, s'hi combini idea i procediment en relació a l'art del s. XX i XXI. És posar en contacte directe l'estudiant amb el món artístic que ens envolta i amb formes d'art que responen al mateix temps que viuen i viuran els infants d'avui i de demà, però implicant-los en un projecte que els hi faci viure.

Les experiències per mitjà del color que es treballen emprant la llum, les vaig tobar molt encertades, tant per la resposta al plantejament com pels resultats que eren creatius i amb valor plàstic. Experimentar amb la llum -un dels factors base del món cromàtic-, comporta tot un muntatge i vaig trobar en aquest sentit que no hi ha cap impediment per preparar un taller que ho faciliti, és a dir, quan hi ha objectius clars, els mitjans es creen. Saber posteriorment, que una referència per posar en contacte l'estudiant amb una manifestació cromàtica total va ser l'obra de l'artista nord-americà James Turrell, em va omplir de goig. Era un recurs imprescindible.

Zona

Els fonaments en els quals es basen els continguts que es desenvolupen a l'aula, responen a un ideari pedagògic i curricular molt consolidat en la mateixa convicció sobre què és l'art contemporani, quina funció social té i quins són alguns processos ineludibles per introduir-s'hi.

La visió sobre les necessitats que cal cobrir en l'ensenyament des d'aquesta àrea, és clarivident i assertiva. Es tracta d'una aposta en la qual hi trobem una nova manera de fer didàctica. És un exercici docent d'àmbit universitari i escolar amb el qual s'inicia a joves i infants en el món artístic, amb una opció molt interessant i acurada per donar a conèixer autors i obres i per aprehendre, apreciar i valorar manifestacions artístiques amb uns mitjans i recursos molt adients. I en els projectes on s'interrelaciona l'àrea de música la suma és doblement reeixida.

Estretament lligada al compromís personal i professional d'apropar l'art a l'estudiant i a l'infant, les propostes didàctiques parteixen d'un coneixement sòlid de les arts i tanmateix es cerca que siguin representatives de tendències actuals. Aquestes, de marcada diversitat estètica conviden a la sorpresa i a l'impacte per una part, i per l'altra a relacionar-s'hi en un tipus d'elaboració pràctica que facilita la comprensió dels llenguatges. Tot, en un procés de *feed-back* orientador, formatiu i enriquidor format pel triangle: imputs artístics, estudiant i docent.

Les fonts en les quals es basa la part teòrica, tenen a veure amb unes manifestacions d'artistes que considerem trencadores, i capdavanteres, per la manera com s'han expressat i representat, pels suggeriments, estímuls, sensacions, provocacions que desvetllen, ... per com poden crear expectació i tanmateix neguit anímic i sensorial, per com motiven a la mateixa creació i com a partir d'aquesta experiència, es pot entendre que l'art és una font de creació i comunicació infinita i universal. En definitiva perquè generen un estat emocional determinat i ens donen la possibilitat d'elaborar pensament i amb el procés de reflexió intel·lectual s'ajuda certament a educar la capacitat crítica i la sensibilització estètica, A la fi, per convergir en la formació de criteri propi, factor essencial en el creixement personal i cultural.

Marta Balada

Presentació

Amb el nostre agraïment a Magdalena Jaume, Noemy Berbel i a tot el seu equip, per convidar-nos a col·laborar en la seva tasca educativa a l'Illa de Mallorca.

I vet aquí com, en un dia clar i en plena primavera, vàrem aterrar a l'illa per contar quelcom del nostre riu de blaus i del mar que compartim.

L'espai escollit fascina, i n'és tot ell un privilegi. Un altiplà mironià amb olor de resina d'un gran pi a tocar del seu estudi.

Recordem l'abril del 93, quan el Carrau Blau li feia un homenatge a partir d'un desig seu:
"Cal tocar de peus a terra i mirar el cel" (Joan Miró).

Aquí estem, doncs, avui, per acomplir les seves paraules, i la nostra benvinguda es fa extensible a tothom.

Els llibres i els records ens acompanyen tot just iniciat el taller.

Fer, pensar, manipular i crear estarà per una estona al vostre bast, no en defugiu, però si l'atzar es distreu, penseu en els infants, quan el vol ras d'una au els fa perdre l'atenció per uns instants, ja que de la seva distracció en pot esdevenir, qui sap?, una conclusió més valuosa encara.

Tocarem la terra i us parlarem del vostre gran artista, Miquel Barceló, a qui va dirigit aquest taller experimental, que en el seu dia vàrem realitzar amb els infants, tan sols per posar al seu abast alguns tocs de la personalitat de l'artista.

Abans, doncs, d'iniciar els tallers, us encoratjo amb les compromeses paraules del pintor per gaudir de l'expressió plàstica i portar a terme amb voluntat, la gosadia de les seves accions.

"Sàpigues, oh pintor!, que la matèria de la teva feina és la teva vida i que, com el guix, s'ha de fer servir mentre estigui fresc i calent, a mans plenes" (Miquel Barceló, MACBA ACTAR, 1998).

Soledat Sans, Laia Amargós

Taller Miquel Barceló

*Crònica d'una experiència
amb els infants*

Material

2 pastilles grans de fang
 2 ó 3 testos de ceràmica per trencar
 1 pistola per silicona calenta, 10 barretes de silicona de recanvi
 2 planxes de cartró per persona de 50 x 40 cm aproximadament (color cartró no blanc)
 1 planxa de 20 x 30 cm. aprox. per alumne de fusta prima.
 paper especial gastat pel temps
 cola blanca
 sorra de la platja
 serradures
 ciment PAM blanc
 lleixiu
 barres de carbonets
 pintura plàstica o acrílica dels colors: blanc, negre, ocre i vermell anglès
 paper blanc DA3 i DA4
 papers de diari
 cartolines negres
 cúter
 llapissos
 gomes
 pinzells de diverses mides

1. Pinzell de fang

El primer exercici consisteix a fabricar-se un pinzell de fang amb un tros d'argila tendra, tot realitzant traçats per tal de deixar el seu rastre i la seva empremta sobre el paper.

Es pot provar a partir de la mateixa argila sense mullar, o bé sucant-lo dins aigua com si suquéssim un pinzell. Les intensitats de

color variaran, de més suaus a més fortes. Als infants els agrada molt experimentar amb les seves múltiples possibilitats expressives:

- Prémer fluix
- Traçar
- Prémer amb un dit a petits tocs
- Fer lliscar el pinzell sobre tota la superfície
- Traçar fort incorporant matèria
- Pressionar amb tota la mà
- Texturitzar rascant o pessigant
- Esgrafià amb estris sobre els traçats
- O bé, simplement dibuixar

2. Pinzell de fang sobre la pell

El pinzell de fang també pot proporcionar una tarda divertida amb els infants: –Vols que et faci dibuixos a la cara? Quan s’asseca, el fang desapareix i agafa el color de la pell, però si després, amb un pinzell de pèl tan sols mullat amb aigua, repassem la pintura seca, torna a sortir “per art de màgia” la imatge pintada anteriorment. Llegiu Barceló:

“El que m’interessa més de l’argila és la seva simplicitat, la seva essencialitat, i el fet que la seva superfície conservi la memòria d’una carícia lleu, quasi nulla, fins al seu impacte violent.”
(Miquel Barceló).

Carícia lleu sobre les galtes i vivència a transmetre pels infants.

Avui i aquí, l’oreig de l’illa de Mallorca se suma també al record d’artistes i pintors que han experimentat per compte propi, intervenint en els diferents tons del secatge de l’argila sota el cel.

3. Màscares

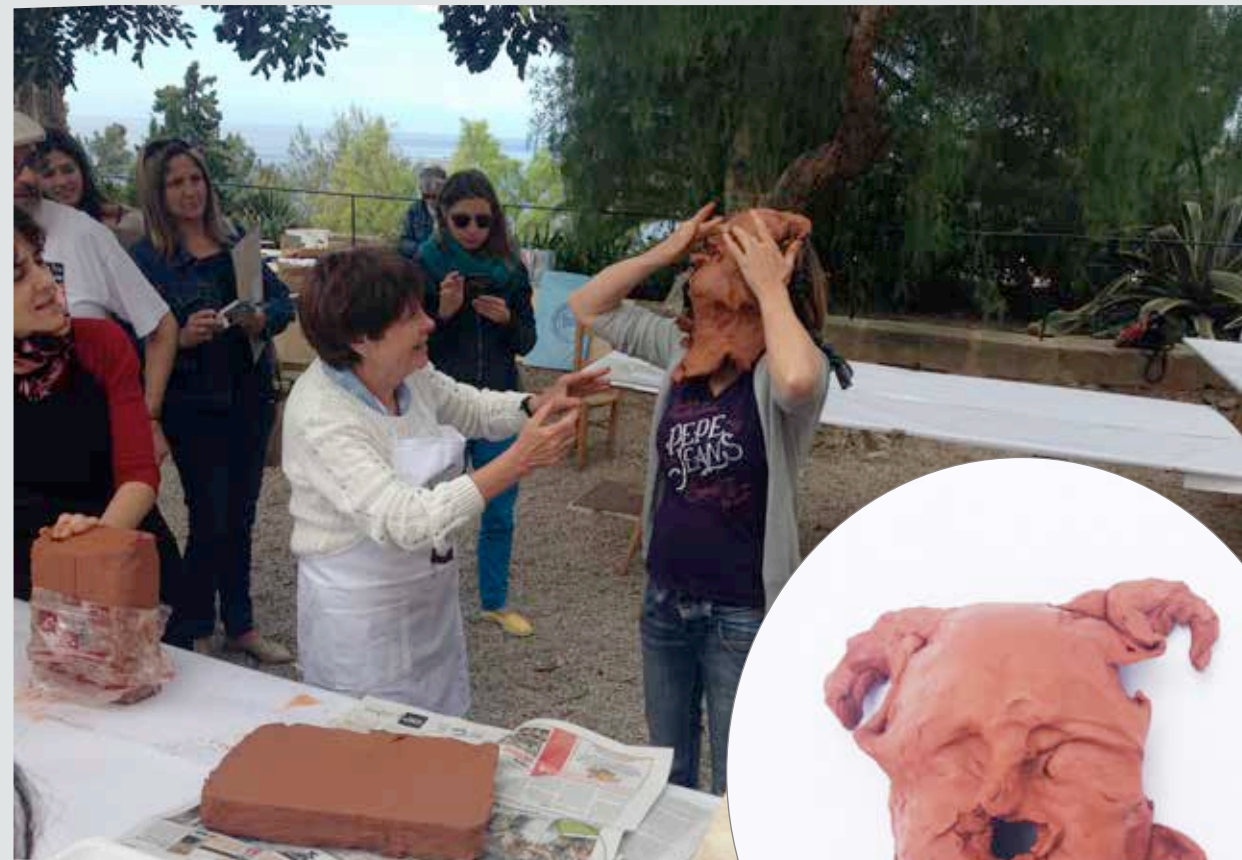
Al pinzell li segueix una 'performance' que ens remet a tan sols un petit pessic de l'espectacle "Pasodoble" del coreògraf Josef Nadj i l'artista Miquel Barceló.

Som conscients que no és comparable, i no és la rèplica

de res, però si no l'haguéssim vist abans no hauria existit aquella tarda disbauxada fent màscares al taller a Sant Just.

És per aquest motiu que ho volem ensenyar. La ductilitat de l'argila permet molts llenguatges, i aquest és un d'ells.

Tot consisteix a tallar una planxa d'argila tendra d'un centímetre aproximadament de gruix i encastar-lo a la cara, per tal de manipular-lo amb les pròpies mans, creant una màscara per a després, acotant el cap, treure-la amb compte.

Més que la mateixa acció,
l'important és l'escena,
l'atenció es manté
les rialles s'escampen
l'amistat es manifesta
i l'argila crea.
I va ser bo que hi fos i que
s'inclogués en les temàti-
ques.
Provem-ho doncs,
Qui comença?

Fins i tot hi ha algú que necessita ajuda. No
fos cas que s'oblidés de respirar! Forats de nas
i boca. I, si voleu mirar, haureu de foradar-vos
els ulls. Compte!

4. Obra plàstica

Després de la tempesta, la mar es calma, s'agraeix la placidesa.

Uns papers on la humitat del pas del temps va deixar el seu rastre us poden servir com un material molt escaient, si parlem de Barceló.

Teniu, són per a vosaltres. Gaudiu-los i personalitzeu la vostra obra: serradures o sorra de la platja, llapis o carbó, dibuix figuratiu o abstracte, color blanc o negre, concreció lliure i concisa, realitzada a poc a poc per cadascú; gust i sensibilitat, l'estètica a l'abast de cada infant, a tenir en compte sempre que es parla d'educació artística.
Bona sort!

5. Retrats de ciment sobre fusta

Molt poc abans de venir a Mallorca, vàrem finalitzar l'experiència "La paret dels infants", amb els alumnes d'una escola municipal de Sant Just; un plafó de 10 m amb els autoretrats de 274 alumnes, realitzats amb ciment i pigments naturals.

També els vàrem parlar de Barceló, del dibuix i el gust per la matèria. Els nens i les nenes es miraven al mirall, es dibuixaven amb llapis i després, tot mirant aquest dibuix, es tornaven a dibuixar amb carbonet sobre fusta per tal de consolidar el traç i fer-lo sense por. Amb pasta de ciment blanc i pigments de colors acabaren el retrat. Tot un exercici de percepció i espontaneïtat, amb factures contemporànies

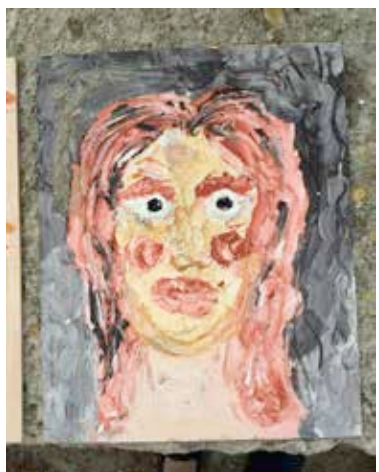
i amb una tècnica que persisteix en el temps, sense malmetre's.

Per tal que s'exercitessin en aquesta tècnica, ho volem introduir en els tallers de pràctiques, encara que no seguíssim tots els mateixos passos dels infants.

Apunts al natural, d'un alumne a l'altre, di-

buixant directament amb carbonet sobre planxa de fusta i posteriorment treballat amb ciment.

Si vosaltres ho experimenteu des de la perspectiva d'adult, entendreu el material i ho podreu orientar millor, tot i que, recordeu que l'infant és molt directe i se l'ha de deixar actuar amb llibertat.

Sabíeu fer aquests magnífics retrats abans de fer-los?

Fragment d'un retrat fet per un nen petit a
La paret dels infants. Carrau Blau

6. L'esgrafiat

Una tècnica senzilla per als infants més petits pot ser treballar l'esgrafiat, a fi de no haver de manipular el ciment amb tant detall.

Pintar la fusta amb un to fosc o negre i, una vegada sec, estendre amb la mà o amb el pinzell gruixut una capa de ciment d'un to més clar. Seguidament, i abans que aquest s'assequi, esgrafiar amb el mànec d'un pinzell prim o un altre estri el contorn de l'esquema de cara, rodona, ovalada... nas, boca, ulls...

7. Recordant encara la 'carícia lleu' sobre la galta ens enfrontem amb decisió a 'l'impacte violent'.

A Sant Just, aquest fet va desenvolupar l'anomenada "Festa de la trencadissa". Els infants arribaren a la plaça del poble equipats amb ulleres de nedar a l'aigua, per protegir-se els ulls, i botes de muntanya per trepitjar sense por. Pals de cartó dur, fustes i algun martell...

Ningú va prendre mal i tot va succeir dins d'un ordre de disbauxa organitzada, fins que totes les peces d'argila dels infants i un conjunt de testos reciclats d'una bòbila van quedar esmicolats com una estora.

(Avui, de la trencadissa vosaltres en fareu una escultura, on l'atzar en serà també protagonista. Un test gran sobre una planxa de fusta rodejada de cartons per delimitar l'obra. L'impacte contundent amb un martell, l'atzar que el trenca per on vol. Molts ulls que ho miren. Podeu enganxar amb ciment, podeu esmicolar, podeu donar-li forma i si algú ho vol pintar, pot acabar l'obra.)

“La percepció visual és un factor essencial en l’educació artística, i ens ha d’encaminar a desenvolupar la capacitat de contemplar objectes, més enllà que el simple reconeixement. Ha d’ajudar al nen a fer-se seu el coneixement de les coses, doncs abans d’expressar-les les ha d’interioritzar.”

(Projecte educatiu Carrau Blau)

Un dia, al taller, vàrem encoratjar als infants a enfrontar-se amb una paret grisa i omplir-la de records de fang, a fi d’homenatjar la mestra Marta Mata i donar-li un espai entre nosaltres. Barceló ens va servir de referència i un seguit d’exercicis preparaven la paret. Després escrivíem.

“De Barceló no vam copiar res, però ho vàrem copiar tot. Els dits a la sorra, la terra al paper, pinzell de fang sobre galta. Muntanyes i terrisses exposades a la plaça. Cabanes d’adob

amb argila i palla. Un pasdoble tàctil i sense públic, experimental i lúdic, amb màscares de fang tapant rialles” (Fragments 15, pàg. 14-15).

Parallelisme d’estímuls que van generar recursos plàstics per als infants, i que ara sens dubte ha generat també a tots els presents vivències pròpies, segellant amb una obra efímera i contundent el treball d’aquest primer taller: Miquel Barceló. Crònica d’una experiència compartida amb els infants.

Taller Tàpies a l'abast d'infants i joves.

Material

cola blanca
roba vella de cotó blanc per esquinçar
2 rodets de pintor d'espuma, de mida petita
1 safata de porexpan per persona (del mercat)
1 fullola de fusta per al treball col·lectiu de 1 m. .X
80 cm. aprox.
2 pastilles de plastilina blanca
2 pastilles de plastilina negra
cola blanca
sorra de la platja
serradures
ciment PAM blanc
lleixiu
barres de carbonets
pintura plàstica o acrílica dels colors: blanc, negre,
ocre i vermell anglès
paper blanc DA3 i DA4
papers de diari
cartolines negres
cúter
llapissos
gomes
pinzells de diverses mides

8. El 7 de febrer de 2012, l'endemà de la mort d'Antoni Tàpies, els infants del taller van esquinçar un drap blanc amb uns quants trossos, i amb estris quotidians li van fer un monument per dibuixar. Sobre una cadira col·locarem la imatge de la portada del diari d'aquell dia, amb la cara de l'artista, i a partir d'aquí els materials que tenien a l'abast van motivar un seguit de creacions pròpies.

Antoni Tàpies, 1923-2012, pintor, escultor i teòric de l'art, artista i ciutadà compromès, va desenvolupar amb la seva obra un estil propi, matèric, tàctil, conceptual i crític.

Amb el seu mestratge ens va ensenyar a mirar, contemplar i pensar. A buscar en els murs les creacions del pas del temps i ens va apropar als objectes quotidians i humils, donant-los presència de dignitat.

Alhora ens va ensinistrar tant a buscar el gest precís del pinzell tou, gairebé oriental d'austeritat cromàtica, com també a emprar l'amalgama de material de casa nostra, el drap blanc esquitxat vora la cuina, el diari ja llegit, el llit, la taula vella o bé la cadira del pintor....

Avui, vosaltres també us heu servit dels materials que teníeu a l'abast i, amb 'la cadira' com a símbol i amb plena llibertat, us heu posat a treballar, tot recordant les paraules del pintor:

“Instintivament, sempre m’ha estat impossible creure en qualsevol dirigisme en art. Com pot ensenyar-se allò que encara no saps que existeix? L’artista treballa i pensa per compte propi, i l’únic intervencionisme correcte amb el qual estic d’acord és el que protegeix i fomenta aquesta llibertat”.

Les vostres obres, finalment, reposaran al terra de la plaça a fi de retornar-nos també la llibertat de les nostres mirades, els nostres pensaments sense judicis i, ja que us pertanyen, compartir tan sols una espurna del que són.

9. Signes propis

En aquest últim exercici us demanem que, després de tant anar i venir, tocar materials, comentar i posar en comú, ens repleguem ara en solitud, buscant una certa mística oriental que ens fa endinsar en la intimitat de cadascú, per tal d'interioritzar un pensament que esdevingui un signe propi.

Donant gairebé més importància al pensament que al signe. Més importància al que volen expressar que al com ho feu, ja que si

el vostre pensament us afecta, us commou, us impressiona, us torba o us tranquil·litza, us descoratja o us omple d'alegria, en el traç del vostre signe, de ben segur que també s'hi interposarà l'art per ajudar-vos.

“La paraula crear l’he associada a descobriment, amb un sentit positiu d’esbrinar en un mateix, per tal de construir tot allò necessari per fer sorgir el que desitjaries que existís.”

Soledat Sans, directora del taller Carrau Blau

10. Mestres

El trenta de maig de 1981, el poeta Salvador Espriu es va dirigir amb una carta als Mestres de Catalunya, per tal d'adherir-se als actes que s'havien de celebrar al juliol a l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat, culturalment reivindicativa i on feia una efusiva proclamació de la condició enoblidora del Mestre, tot destacant les seves "excelses virtuts, una altíssima vocació, l'abnegació, l'altruisme, la diligència, el no defallent treball..."

Ens agrada ara fer-ne menció i, d'alguna manera, introduir les seves paraules en els continguts dels vostres treballs a Palma, ja que la vostra bona disposició en el seguit de les experiències vivencials i en els treballs us fan merèixer aquesta reflexió.

En art, passar del pensament a l'acció comporta reflexió i una estimulants diligència, un risc i una por vençuda tan sols pel desig imminent de veure realitzada una obra. Experimentar en aquest desig és "l'exercici".

L'exercici que us hem intentat transmetre i que vosaltres heu sabut rebre. La vivència estètica educa l'esperit, i la seva descoberta explora i fa créixer.

"Des del taller de plàstica Carrau Blau, he pogut dedicar-me a motivar l'aprenentatge i a desenvolupar petites recerques creatives, sempre més a prop dels interrogants que de les solucions."

Soledat Sans, directora del taller Carrau Blau

Però, si continuem amb la carta de Salvador Espriu, ens trobem amb la missió del Mestre: “Vostès formen i formaran, contribueixen i contribuiran decisivament a formar els cosos, la sensibilitat, les ments i les ànimes dels nostres ciutadans, de tots dos sexes, d’aquest demà que ja és resplendor cristal·lina d’alba. Per a vostès, les unes i els altres, nenes i nens, noies i nois, van aprenent i aprendran a ser forts, valents, cortesos, honestos, oberts al diàleg, no fanàtics, no dogmàtics, no violents, sobris, ponderats, demòcrates, no demagògics, lliures, feliços, rigorosos i agraïts”.

Si aquesta missió és, doncs, tan àmplia, com no donar la possibilitat als infants de poder entrar també en relació amb les arts? O bé, a l’inrevés,

no són aquestes també qualitats de l’art? Ens agradaria que pensaments, exercicis, tallers, publicacions i converses en la nostra estada a Palma, així com les referències als artistes Barceló i Tàpies, hagin estat profitosos i desgranin un seguit de responsabilitats educatives partint sempre del concepte d’infant que acompanyem, que aprèn des de la totalitat i a qui podem afavorir tan sols potenciant les seves capacitats cognitives, intel·lectuals, emocionals, sensorials i creatives, amb llibertat i afecte.

L’exercici que us hem intentat transmetre i que vosaltres heu sabut rebre, la vivència estètica, educa l’esperit, i la seva descoberta explora i fa créixer.

“He comptat amb quelcom molt important per a mi: el contacte directe amb ells (els infants). Les seves creacions han sigut les que, en definitiva, m’han motivat dia a dia a trobar noves propostes.”

Soledat Sans, directora del taller Carrau Blau

“L’home no ha de fer res amb la bellesa sinó jugar-hi, i ha de jugar només amb la bellesa. Perquè l’home només juga quan és home en el sentit complet de la paraula, i només és home complet quan juga.”

(J.C.F. Schiller)

“L’educació plàstica implica una educació estètica i la formació de la sensibilitat que indueixi al nen a valorar factors estètics de l’art i de l’entorn, així com a obtenir determinades sensacions davant de colors o formes.

Adquirir criteris de valoració estètica, desenvolupar conductes i infondre valors determinats que ajudin a afavorir la riquesa socio-cultural com a patrimoni de la humanitat.”

(Projecte educatiu Carrau Blau)

Comentari final

En acabar les sessions, vàrem fer un ràpid resum del què s'havia treballat en els tallers. Això ens va permetre fer algunes observacions sobre el llenguatge plàstic.

En primer lloc els resultats de l'experimentació amb el pinzell de fang, van ser una mostra de tantejos i proves, de cerca amb un nou instrument. Aquests treballs podien ordenar-se de diverses maneres i vam escollir un format d'ordre creixent per apreciar un paral·lelisme amb l'alfabet gràfic dels infants a l'Educació Infantil.

Eren traçats senzills i espontanis, grafismes diversos amb opcions diferents a l'hora de manipular la matèria des de registres de pinzellades quasi transparents a l'adquisició d'un determinat caràcter a mesura que s'hi va adherir més fang.

Per un inventari gràfic podíem classificar: tocs de rastres i contorns diferents; traçats rectes en les tres direccions, corbes i espirals, i una sèrie de grafismes aconseguits amb les combinacions de diversos traçats. Hi havien recorreguts aleatoris, d'altres més organitzats, en sentit rítmic, amb composicions intuïtives... El pas de traçats espaiats a d'altres que es juxtaposaven per crear àrees plenes de fang, fins a emplenar el suport, de manera que aquest quedava "pintat", a vegades esgrafiat i altres aconseguint relleu.

Els retrats van permetre treballar amb el concepte de superfície i color d'una gamma molt sobria, amb una finalitat representativa i una nova tècnica de marcats valors expressius.

La trencadissa final amalgamava tot el procés, del pla al volum, del grafisme a la construcció, del fragment a la

forma sencera, en un treball aquesta vegada de grup on amb la participació col·lectiva s'aconseguí un resultat on cada aspecte tractat s'integrava en un tot unitari.

L'experiència sobre Tàpies oberta tanmateix a la manipulació i tractament de determinats materials, va servir per fer un procés creatiu i també d'introspecció en la cerca d'un signe propi que per una part, era element d'expressió i per l'altra de comunicació, com es va valorar en l'exposició final de tots els treballs. Són dos dels aspectes ineludibles en els processos d'elaboració plàstica.

Marta Balada

Materials 1, *Possibles policromies: Jujol a les finestres de La Seu*

Materials 2, *Teatres en miniatura*

Facultat
d'Educació

Departament de Pedagogia
Didàctiques Específiques

Grup de recerca en
Art i Educació (GRAIE)

Institut de Recerca i
Innovació Educativa

